ชื่อวิทยานิพนธ์	บทบาทของโต๊ะครู : กรณีศึกษาโต๊ะครูหะยีวันอิดรีส บิน หะยีวันอาลี
ผู้เขียน	นายอับดุลรอแม สุหลง
สาขาวิชา	อิสลามศึกษา
ปีการศึกษา	2546

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาบทบาทของโต๊ะครูโดยทั่วไปที่มีต่อสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยเน้นศึกษาชีวประวัติ บทบาท และผลงานของโต๊ะครูหะยีวันอิดรีส บิน หะยีวันอาลี (บาบอเยะห์) ทั้งที่เป็นงานเขียน งานแปล และงานสอนเป็นการเฉพาะ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ลูกเขย 5 คน ลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียง 18 คน มิตรสหาย 8 คน และชาวบ้านบากงแสงแหวง และตุยง 3 คน รวมเป็น 34 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยประเด็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเกี่ยวกับชีวประวัติ บทบาท และผลงานของบาบอเยะห์ และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างเองแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และตอนที่ 2 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพต่างๆ ในสมัยของท่าน และบทบาทด้านการสอนหนังสือ การปกครองลูกศิษย์ การบริหารปอเนาะ และการชี้นำสังคม

บาบอเยะห์มีชื่อเต็มว่า หะยีวันอิดรีส บิน หะยีวันอาลี บิน ดรามัน หรือ นายหะยีมะเย๊ะแวดือราแม กำเนิดเมื่อปี พ.ศ. 2466 ในครอบครัวที่ค่อนข้างยากจนที่หมู่บ้านเบอน์ดังดาลำ (Bendang Dalam) หรือ บือแนดาแฮ คือ ตั้งอยู่ในตำบลสะดาวา อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เมื่อปีฮิจเราะฮฺ 1351 (พ.ศ.2473) ครอบครัวของท่านได้ย้ายไปอยู่ที่หมู่บ้านบากม (บากงในปัจจุบัน) และอาศัยอยู่ที่นั้นจนกระทั่งเดินทางกลับจากมักกะฮฺในปีฮิจเราะฮฺ 1389 (พ.ศ.2511) แล้วย้ายไปอยู่ที่ตำบลตุยงซึ่งเป็นที่ตั้งปอเนาะปัจจุบันจนกระทั่งเสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2538

บาบอเยะห์เป็นผู้อดทนอดกลั้น รู้จักยืนหยัดบนลำแข้งตนเอง เป็นคนว่องไว ด้วยความบากบั่นท่ามกลางความยากลำบากในการศึกษาหาความรู้โดยไม่เคยขาดเรียนแม้แต่ครั้งเดียว เป็นลูกศิษย์ที่ได้รับความไว้วางใจจากเชคอับดุลกอเดร์ อัลมันดีลีย์ ชาวอินโดนีเซีย ให้ทำหน้าที่สอนแทนท่านที่มัสยิด อัลหะรอมเป็นเวลา 9 ปีหลังจากท่านเชคได้เสียชีวิตไปซึ่งช่วงนั้นท่านได้เรียนหนังสือไปด้วย

ผลการวิจัยพบว่า

1. ท่านบาบอเยะห์และโต๊ะครูท่านอื่นๆ ได้มีบทบาทต่อสังคมมุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดใกล้เคียงและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมมุสลิมทางด้านการศึกษา

สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครอง

2. ท่านได้มีบทบาทสำคัญในด้านการเปิดปอเนาะและการเรียนการสอน เป็นหัวหน้าสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงแห่งหนึ่งในจังหวัดปัตตานี สอนหนังสือ 13 สาขาวิชาด้วยกัน เช่น หลักการศรัทธา (เทววิทยาหรือเตาฮีด) ศาสนบัญญัติ (ฟีกฮฺ) ตะเซาวุฟ ไวยากรณ์ภาษาอาหรับ (นะหฺว) เป็นเวลา 35 ปีเท่ากับเวลาที่ท่านเล่าเรียนมาโดยสามารถถ่ายทอดทุกวิชาที่ได้เล่าเรียนจนสามารถผลิตลูกศิษย์ที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมากทั้งที่เป็นชาวปัตตานี นราธิวาส ยะลา สงขลา สตูล พังงา กระบี่ และชาวกรุงเทพมหานคร ลูกศิษย์บางคนเป็นลูกเขยของท่านเอง และเป็นโต๊ะครูปอเนาะบางแห่งตลอดจนเป็นครูสอนศาสนาและผู้นำศาสนาในหมู่บ้านต่างๆ ด้วย นอกจากงานสอนท่านได้แปลหนังสือริสาละฮฺ อัลมุอาวะนะฮฺ เป็นภาษามลายูซึ่งโดยตั้งชื่อว่า ซิมารฺ อัลญันนะฮฺ และได้เขียนหนังสือรวบรวมคำตอบจากคำถามที่มาจากสำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี

3. ท่านได้เป็นโต๊ะครูตัวอย่างในการคบค้าสมาคมให้แก่บรรดาลูกศิษย์และชาวบ้านใกล้เคียงตลอดจนผู้ที่มาติดต่อกับท่านในกรณีต่างๆ ในด้านแนวคิดทางการเมืองนั้นท่านได้ให้ความร่วมมือกับนักการเมืองท้องถิ่นอย่างดี

4. ทางด้านเศรษฐกิจ ท่านได้ผลิตยาแผนโบราณ 2 ชนิดคือ ยาน้ำมะโหมบำรุงกำลังและยาน้ำมะโหมมัครีบี เพื่อเป็นรายได้ของตนเอง ตั้งแต่สมัยเรียนที่ปอเนาะบือแนมูเจจนกระทั่งเสียชีวิต รายได้ของปอเนาะนั้นท่านได้จัดงานกุศลหลายครั้งเพื่อหารายได้เป็นทุนในการขยายที่ดิน สร้างอาคารเรียน สร้างหอพักนักเรียนหญิง สร้างมัสยิด และซื้อที่ดินทำกินเป็นของกลางเพื่อนำรายได้มาบำรุงปอเนาะต่อไป

Thesis Title	Roles of Tok Guru : A Case Study of Tok Guru Haji Wan Idris Bin Haji Wan Ali
Author	Mr. Abdul Ramae Sulong
Major Program	Islamic Studies
Academic Year	2003

Abstract

The purpose of this research is to study the roles of *Tok Gurus* which influence the Muslim society in the southern border provinces of Thailand in general, emphasing the rules of *Tok Guru Haji Wan Idris bin Wan Ali (Baba Yeh)*, his biography, roles and voluntary works such as writing, translation and teaching. In this study, there are 34 samples including 5 of his sons-in-law, 18 of his famous students, 8 of his contemporary friends and 3 of his neighbours of Bakong, Sangweng and Tuyong villages.

The instruments used in this research are interview schedules about *Baba Yeh*'s biography, roles, voluntary works and questionaires which are built up by reseacher. They are devided into 2 sections; first, it is about general data of replyiers and second, it is about condition of his periods and his role in teaching, writing, translation, controling students, managing *pondok* and making decisions which concern with religious matters.

Baba Yeh's full name is *Haji Wan Idris bin Haji Wan Ali bin Draman* or Mr. *Haji Ma'yeh Wae-Deramae*. He was born in 1922 in a poor family at *Bendang Dalam* or *Benae Dalae* village, *Sadawa* area, *Yarang* district, Pattani province. In 1927, his family migrated to Bakum (Bakung) village and stayed there until he returned home from Macca in 1965. Then he immigrated to Tuyong village which is his *pondok* located until he died in 1995.

He was a pateint man, who stood on his own feet and was active. Through his hardship in seeking knowledge, *Baba Yeh* was never absent from the learning circle. He had been entrusted by Shaykh Abdulqadir al-Mandili Indonisian origin to be a teacher at Al-Harām Mosque for 9 years after the latter passed away. At the same time, he studied with other teachers.

The results of this research are as follows ;

1. Baba Yeh and other *Tok Gurus* played important roles on Muslim society in southern border provinces, and also provided vital roles in improving Muslim society in education, social, economy and politics.

2. He played the lifely roles in establishing *pondok*, teaching, and became leader in a famous *pondok* in Pattani province. He had taught 13 subjects such as *tawhid* (oneness of God), *fiqh* (Islamic jurisprudence), *tasauwuf* (Islamic mysticism) and *nahwu* (Arabic grammar) for 35 years, the same amount of years he spent his life time in seeking knowledge. He could transfer all the subjects he learnt and produced a lot of famous students from Patani, Narathiwat, Yala, Songkhla, Satun, Pangnga, Krabi

and Bangkok. Those are his sons-in-law, *Tok Gurus* in some *pondoks*, religious teachers and also the leaders in various villages. Besides teaching, he translated *Risalat al-Mu'awanah* into Malay and answered the questions addressed by Islamic council of Pattani province.

3. He was an ideal *Tok Guru* for his students and nearest villagers who could contect him in various chances. In the political field, *Baba Yeh* had cooperated on good terms with local politicians.

4. In the economic field, he produced 2 types of traditional medicines; Notic *Mayom* potion and *Maghribi Mayom* potion in oder to earn his living since he had been studying at Benang Gucil *Pondok* until he died. At the same time, he hold charity celebrations many times in oder to increase *pondok* incomes as budget to enlarge land, to build up some buildings like school buildings, female students' hostels, mosque and to buy occupational land to bring in revenues for the management and development of *pondok* in the future.

موضوع البحث : دورالعلماء الفطانيين:دراسة عن دور الشيخ الحاج وان إدريس بن الحاج وان علي

الباحث : عبدالرحمن سولونج

التخصص : الدراسات الإسلامية

العام الدراسي : ٢٠٠٣

مستخلص البحث

هذا البحث يهدف إلى دراسة دور العلماء الفطانيين المؤثر على المجتمع المسلم بالولايات الثلاث في جنوب تايلند، ويركز البحث على دراسة دورالشيخ الحاج وان إدريس بن الحاج وان علي (بابا ييه)، وسيرته، وأعماله من التصنيف والترجمة والتدريس. ويستعين الباحث في جمع معلومات البحث بالاستبيانات والمقابلات حيث توزع الاستبيانات إلى ٣٤ عيّنة، ٥ من أصهاره و ١٨ من تلاميذه البارزين و ٨ من أترابه و ٣ من أهل قرية تؤجونج، التي سكن فيها الشيخ، وما جاورها من القرى. أما الأسئلة التي توجه إلى مستهدف البحث فتحتوي على قسمين: القسم الأول فيما يتعلق بالمعلومات الشخصية، والقسم الثاني فيما يتعلق بالأحوال الاجتماعية في عهد الشيخ ودوره في نشر العلوم الشرعية والتصنيف والترجمة وإدارة المعهد وتوجيه التلاميذ وتربيتهم والإفتاء.

واسمه الكامل هو الحاج وان إدريس بن الحاج وان علي بن وان درامن أو هاجي مايي وي درامي المعروف ببابا ييه. ولد سنة ١٣٤٤هـ في أسرة فقيرة بقرية بندنج دالم أو بني دالي تقع بقرية سأداوا مقاطعة يارنج محافظة فطاني. وفي سنة ١٣٥١هـ (٢٤٧٣ب) هاجرت أسرته إلى قرية باكوم (باكونج)، ثم سافر هو إلى مكة المكرمة إلى أن رجع منها سنة ١٣٨٩هـ (٢٥١١ب) ثم انتقل إلى قرية تؤجونج وأقام بها حتى توفي سنة ١٤١٦هـ (٢٥٣٨ب).

وكان رجلا نشيطا صابرا ومعتمدا على النفس. وفي أيام دراسته كان طالبا مجدّا لم يغب عن الدراسة ولومرة واحدة وإن كان معسرا. وهو الطالب الذي أوثق به شيخه عبد القادر بن عبد المطلب المنديلي وأوصاه بالتدريس بالمسجد الحرام بديلا عنه. وقد قام به تسع سنوات وبجانب ذلك أنه اشتغل بالتعلم من المشايخ الأخرين.

وقد توصل البحث إلى النتائج التالية:

١. كان العلماء الفطانيون لهم دور هامّ لدى المسلمين في الولايات الجنوبية الثلاث والولايات المتجاورة في الأمور الدينية كما كان لهم دور هامّ في رفع مستوى المجتمع المسلم في مجالات مختلفة كالتعليمية، والاجتماعية، والاقتصادية، والسياسية وغيرها.

٢. كان الشيخ الحاج وان إدريس بن الحاج وان علي له دور عظيم في نشر العلوم الدينية. وذلك بتأسيس المعهد الديني الأهلي الذي كان يديره وكان يدرس فيه ثلاث عشرة مادة منها التوحيد والفقه والتصوف والنحو وغيرها لمدة خمس وثلاثين عاما كما قضى حياته للدراسة. ولذلك كان له وقت وافر لتعليم العلوم التي تعلمها، فتخرّج منه العلماء المثقفون البارزون من ولاية فطاني، وناراتيواس، ويالا، وسونجكلا، وستول، وفنجنجا، كرابي وبانكوك. منهم أصهاره، ومنهم مؤسسو المدارس أو المعاهد الأهلية ، ومنهم الأساتذة بالمدارس أو المعاهد المختلفة وكذلك الأئمة بقرى شتى. وبجانب ذلك أنه قد ترجم كتاب الرسالة المعاونة إلى اللغة الملايوية وسماه بثمار الجنة كما صنّف كتابا سماه بالأجوبة الجميلة على الأسئلة الواردة من المجلس الإسلامي بولاية فطاني

٣. وكان معلّما مثاليّا في المعاشرة للطلبة والقرويين المتجاورين وكذا الضيوف الذين كانوا يزورونه ويقابلونه. وأما في ناحية السياسة فإنه يتعاون بهم معاونة حسنة.

٤. وفي المجال الاقتصادي، فأنه أنتج نوعين من الأدوية؛ هما معجون تقوية البدن المغربي وقطرة المغربي لكي يكونا دخلا له منذ دراسته بمدرسة بندنج كوجيل حتى توفي. وأما موارد المعهد فكان يعتمد على جمع التبرعات التي أقام بها مرات عديدة لتكون رؤوس أموال في توسيع فناء المعهد، وبناء المباني كالمدرسة وبيت الطالبات والمسجد وكذلك شراء الحقول وقفا للمعهد.